

KO'P YILLIK BUG'DOY NAVI VA ANANAVIY
YETISHTIRILAYOTGAN BUG'DOY NAVIDAN YETISHTIRILISH
FARQI VA HUSUSIYATLARI

¹Xo'jamshukurov N.A., ²Cho'tboyev Sh.D., ³Abdutilibov M.Z., ⁴Xakimov B.

¹Toshkent kimyo-texnologiya instituti, Dorivor o'simliklarni yetishtirish va qayta
ishlash ilmiy ishlab chiqarish markazi., ²Toshkent kimyo-texnologiya instituti,
³Andijon davlat universiteti., ⁴Toshkent kimyo-texnologiya instituti.

Maqola haqida ma'lumot
Qabul qilingan: 18.06.2024
Qayta qabul : 22.06.2024
Saytda mavjud : 28.06.2024

Muallif (lar)

*N.A.Xo'jamshukurov
Sh.D.Cho'tboyev
M.Z.Abdutilibov
B.Xakimov

Muallif bilan aloqa

<https://orcid.org/0000-0001-7807-4737>
nkhujamshukurov@mail.ru

© N.A.Xo'jamshukurov va boshqalar
UNIVERSAL xalqaro ilmiy jurnal

Ochiq ma'lumotlar:

<https://universaljurnal.uz/index.php/jurnal>

Maxfiylik bayonoti

Materialni istalgan vosita yoki formatda nusxalash va qayta tarqatish hamda maqoladan to'g'ri iqtibos keltirish va litsenziyasini ko'rsatish sharti bilan istalgan maqsadda foydalanish mumkin.

Annotatsiya: Ushbu maqolada ko'p yillik bug'doyni lalmi yoki sug'oriladigan yerlarga ekish o'rtasidagi tanlov turli omillarga, jumladan, suvning mavjudligi, tuproq turi, iqlim sharoiti va dehqonchilik tizimining boshqaruv usullariga bog'liq. Yetishtiruvchilar va tadqiqotchilar o'z mintaqasining o'ziga xos etishtirish sharoitlari va qishloq xo'jaligi maqsadlariga eng mos keladigan ko'p yillik bug'doy navlarini tanlashlari mumkin bo'lgan ahamiyatini o'rganish natijalari aks etgan.

Kalit so'zlar: Sug'oriladigan, suv, tuproq, qishloq xo'jaligi, protein, kleykovina.

Аннотация: В данной статье выбор между посевом многолетней пшеницы на засушливых или орошаемых землях зависит от различных факторов, включая наличие воды, тип почвы, климатические условия и методы управления системой земледелия. Результаты исследования подчеркивают важность выбора производителями и исследователями сортов многолетней пшеницы, которые лучше всего подходят к уникальным условиям выращивания и сельскохозяйственным целям их региона.

Ключевые слова: Орошение, вода, почва, сельское хозяйство, белок, клейковина.

Abstract: In this paper, the choice between planting perennial wheat in dryland or irrigated land depends on various factors, including water availability, soil type, climatic conditions and management practices of the farming system. The results of the study highlight the importance of growers and researchers choosing perennial wheat varieties that are best suited to their region's unique growing conditions and agricultural goals.

Key words: Irrigation, water, soil, agriculture, protein, gluten.

Ko'p yillik bug'doy navlari turli xil oziq-ovqat mahsulotlariga, jumladan, un ishlab chiqarishga yaroqliligi uchun maxsus ishlab chiqilmoqda. Hozirgi vaqtda un bozorida bir yillik bug'doyning an'anaviy navlari hukmronlik qilsa-da, kelajakda ko'p yillik bug'doy navlarini yaratishda ekologik va agrotexnika foyda keltirishi mumkin bo'lgan muqobil taklifdir.

Ko'p yillik bug'doy navlari un sifati, bir yillik bug'doy navlari bilan solishtirish mumkin bo'lgan un sifati, jumladan, oqsil miqdori, (gliadin va gluten) kleykovina kuchi va pishirish xususiyatlariga ega bo'lgani uchun tanlanadi va ko'paytiriladi. Tadqiqotchilar va seleksionerlar ko'p yillik bug'doy unining turli xil ovqatlanish va sanoat yo'nalishlarida talabning oshishi va uni qondirish uchun tavsiya qilinadi albatta ular standartlarga javob berishini ta'minlash muhimdir shu sababli ishbu un mahsulotlari sifatini yaxshilash, ko'rsatkichlarini optimallashtirish ustida ishlamoqda.

Ko'p yillik bug'doy yetishtirish va tadqiqotlar davom etar ekan, biz bozorda ko'p yillik bug'doy unining mavjudligini ko'rishimiz mumkin, bu kelajakda iste'molchilar va oziq-ovqat ishlab chiqaruvchilarga un ehtiyojlari uchun muqobil va barqaror varianti ekanini ko'rishimiz mumkin.

Dunyodagi so'nggi malumotlarga ko'ra, bug'doy navining ko'p yillik turi bo'yicha faol tadqiqot va ishlanmalar olib borilayotgan hududlarda yetishtiriladi. Bu mamlakatlarga Amerika Qo'shma Shtatlari, Kanada, Avstraliya kabi mamlakatlar va Buyuk Britaniya kabi ba'zi Evropa davlatlari kiradi. Bu hududlarda bug'doy yetishtirish uchun qulay iqlim sharoiti va mustahkam qishloq

xo'jaligi ilmiy-tadqiqot infratuzilmasi mavjud bo'lib, ularni ko'p yillik bug'doy navlarini tajriba va yetishtirish uchun qulay sharoitlar mavjud. Ammo shuni ta'kidlash joizki, ko'p yillik bug'doyning keng miqyosda tijorat asosida etishtirish hali ham cheklangan va uni etishtirishni kengaytirish harakatlari mahalliy qishloq xo'jaligi siyosati, bozor talabi va tadqiqotni moliyalashtirish kabi omillarga qarab farq qilishi mumkin.

Ko'p yillik bug'doy navlari - an'anaviy har yillik bug'doy navlari kabi har yili qayta ekilishi shart bo'lmasdan ko'p yillar davomida yashashi va hosil berishi mumkin bo'lgan bug'doy navi turidir. Bu barqaror qishloq xo'jaligi uchun istiqbolli variant, chunki u tuproq eroziyasini kamaytirishga, tuproq sog'lig'ini yaxshilashga yordam beradi va yillik ekinlarga nisbatan kamroq mehnat va resurslarni talab qiladi. Yuqoridagi mamlakatlar olimlari tomonidan ko'p yillik bug'doy navlari ustida ilmiy tadqiqotlar olib borilmoqda, tadqiqotchilar ularning hosildorligini, kasalliklarga chidamliligini va boshqa agrotexnika xususiyatlarini fermerlar tomonidan keng qo'llanilishini yaxshilash ustida ilmiy izlanishlar olib borilmoqda.

Ko'p yillik bug'doy navlari o'ziga xos xususiyatlariga va yetishtirilayotgan hududning ekologik sharoitiga qarab ham lalmi, ham sug'oriladigan yerlarga ekish mumkin.

1. Sug'orilmaydigan yerlarda: Ko'p yillik bug'doy navlari sug'orish suvidan foydalanish imkoniyati cheklangan yoki umuman bo'lmagan lalmi yerlar qishloq

xo'jaligi uchun maxsus ishlab chiqilmoqda. Bu navlar qurg'oqchilikka chidamli bo'lib, qurg'oqchilik muhitining namligi kam sharoitlariga moslashgan. Ular tuproq namligini saqlashga yordam beradi va suv mavjudligi cheklangan hududlarda tuproq eroziyasi xavfini kamaytiradi.

2. Sug'oriladigan yerlarda: Ko'p yillik bug'doy navlarini ekinlar o'sishi uchun suv oson bo'lgan sug'oriladigan yerlarga ham ekish mumkin. Sug'oriladigan tizimlarda ko'p yillik bug'doy qurg'oqchilik sharoitiga nisbatan yuqori hosil olish va yaxshilangan o'sishni namoyish etish imkoniyatiga ega bo'lishi mumkin. Biroq, suvdan foydalanish samaradorligini optimallashtirish va atrof-muhitga ta'sirini minimallashtirish uchun sug'orish amaliyotini ehtiyotkorlik bilan boshqarish juda muhimdir.

Ko'p yillik bug'doyni lalmi yoki sug'oriladigan yerlarga ekish o'rtasidagi tanlov turli omillarga, jumladan, suvning mavjudligi, tuproq turi, iqlim sharoiti va dehqonchilik tizimining boshqaruv usullariga bog'liq. Yetishtiruvchilar va tadqiqotchilar o'z mintaqasining o'ziga xos etishtirish sharoitlari va qishloq xo'jaligi maqsadlariga eng mos keladigan ko'p yillik bug'doy navlarini tanlashlari mumkin.

Ko'p yillik bug'doy navlarining un sifati ko'rsatkichlari o'ziga xos nav va uning genetik xususiyatlariga qarab farq qilishi mumkin. Biroq, tadqiqotchilar va seleksionerlar izlashi mumkin bo'lgan ba'zi umumiy ko'rsatkichlar quyidagilarni o'z ichiga oladi:

1. Protein tarkibi: Undagi protein miqdori uning ozuqaviy sifati va pishirish xususiyatlarining hal qiluvchi ko'rsatkichidir. Ko'p yillik bug'doy navlari turli xil oziq-ovqat mahsulotlariga bo'lgan talabni qondirish

uchun yuqori protein miqdori uchun tanlanishi mumkin.

2. Kleykovina kuchi: Kleykovina xamirning elastikligi va tuzilishi uchun mas'ul bo'lgan protein kompleksidir. Ko'p yillik bug'doy navlari pishirilgan mahsulotlarning tuzilishi va hajmiga ta'sir qiluvchi kleykovina kuchiga qarab baholanishi mumkin.

3. Pishirish sifati: Bu xamirga ishlov berish xususiyatlari, non hajmi, maydalangan tekstura va pishirilgan mahsulotlarning umumiy hissiy xususiyatlari kabi omillarni o'z ichiga oladi. Ko'p yillik bug'doy navlari turli xil non mahsulotlari uchun mosligini baholash uchun pishirish sinovlaridan o'tishi mumkin.

4. Amiloza va amilopektin tarkibi: Bu kraxmal tarkibiy qismlari bo'lib, Unli va makaron mahsulotlari kabi mahsulotlarning jelatinlanishi va tuzilishiga ta'sir qiladi. Ko'p yillik bug'doy navlari o'ziga xos amiloza, amilopektin nisbati bo'yicha tanlanishi mumkin, bu ularning turli oziq-ovqat dasturlarida ishlashini optimallashtiradi.

5. Oziqlanish tarkibi: Protein tarkibiga qo'shimcha ravishda, ko'p yillik bug'doy unining sog'liq uchun umumiy foydasiga hissa qo'shadigan vitaminlar, minerallar va tolalar tarkibi kabi boshqa ozuqaviy komponentlar uchun tahlil qilinishi mumkin.

Bu ko'rsatkichlar seleksionerlar va tadqiqotchilar uchun bug'doyning ko'p yillik navlarini turli pazandalik va sanoat maqsadlarida foydalanishga yaroqliligini baholash uchun muhimdir. Maqsad – Unli mahsulotlar pishirish, makaron

tayyorlash va bug'doy unidan tayyorlangan boshqa mahsulotlar kabi turli xil pazandachilik uchun mos un ishlab chiqarish. Tadqiqotchilar ko'p yillik bug'doy navlarining umumiy agronomik va yakuniy foydalanish sifatlarini

oshirishga qaratilgan selektiv nav naslchiligi va genetik takomillashtirish dasturlari orqali ushbu un ko'rsatkichlarini optimallashtirish ustida ilmiy izlanishlar olib borilmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Turdaliev, A. T., Darmonov, D. Y., Teshaboyev, N. I., Saminov, A. A., & Abdurakhmonova, M. A. (2022, July). Influence of irrigation with salty water on the composition of absorbed bases of hydromorphic structure of soil. In IOP Conference Series: Earth and Environmental Science (Vol. 1068, No. 1, p. 012047). IOP Publishing.
2. Teshaboyev, Nodirbek, et al. "ECOLOGICAL CULTURE IS A DEMAND OF TODAY." Конференции. 2021.
3. Эшпулатов, Ш. Я., Тешабоев, Н. И., & Мамадалиев, М. З. У. (2021). ИНТРОДУКЦИЯ, СВОЙСТВА И ВЫРАЩИВАНИЕ ЛЕКАРСТВЕННОГО РАСТЕНИЕ СТЕВИЯ В УСЛОВИЯХ ФЕРГАНСКОГО ДОЛИНЫ. Евразийский Союз Ученых, (2-2 (83)), 37-41..
4. Тешабоев, Н. И., & Бобоев, Б. К. (2022). Влияние качества зернопроизводства на эффективность урожая. Science and innovation, 1(D3), 31-34.
5. Teshaboyev, N., Muqimov, Z., & Abduraximova, M. (2021, July). THE EFFECT OF DEEP PROCESSING ON COTTON YIELD BETWEEN COTTON ROWS. In Конференции.
6. Тешабоев, Н., Мамадалиев, М., Абдуллаева, Г., & Матмисаева, Ш. (2021, August). FIGHT AGAINST THE SPIDER IN THE FIG: <https://doi.org/10.47100/conferences.v1i1.1400>. In RESEARCH SUPPORT CENTER CONFERENCES (No. 18.06).
7. Кодиров, Ж., Тешабоев, Н., Тешабоева, М., Абдуллаева, Г., & Мухторов, Ш. (2021, August). PRODUCTION POSSIBILITIES OF AUTUMN WHEAT VARIETIES: <https://doi.org/10.47100/conferences.v1i1.1405>. In RESEARCH SUPPORT CENTER CONFERENCES (No. 18.06).